

Stolarze łachewscy i czuczewiccy

„Łachwa, nie tylko że ma Fabrykę piękną Stolarszczyzny, ale nawet i Koszyków, w sposobie roboty Angielskiej, nie Imitowanej dotąd nigdzie w Kraju” – ta pierwsza drukowana wiadomość o manufakturze stolarskiej w Łachwie podana została w „Dzienniku Ekonomiczno-Handlowym” w 1792 r. Obok stolarzy¹, w tym małym mieście należącym do książąt Radziwiłłów nieświeskich, położonym nad rzeką Śmierć, niedaleko Dawidgródka, Kożangródka i Sińkiewicz (Sieńkiewicz) na Polesiu, zamieszkiwali rzemieślnicy wielu specjalności: tkacze, koszykarze, sarniarze, szewcy, grzebieniarze, ślusarze, stelmachowie, kołodzieje, kowale, garbarze, słodownicy, piwowarzy, a także tracze pracujący w tartaku. Zachowane materiały archiwalne, choć obecnie niepełne, umożliwiają odtworzenie stanu osobowego warsztatu w latach 1742–1859, co czyni przypadek tej manufaktury na gruncie polskim całkowicie odosobnionym. W okresie tym ok. 89 osób określono jako stolarzy. Wśród nich byli majstrowie, czeladnicy i uczniowie. Wiele dyspozycji Michała Kazimierza i Karola Stanisława Radziwiłłów oraz kolejnych właścicieli, ich rozliczeń z ekonomami łachewskimi i raportów gospodarczych dotyczy stolarzy, traktowanych jednak jako szeroko pojęta grupa zawodowa, bez wymieniania konkretnych osób (wyjątek stanowił majster Johann Her). Nazwiska tych rzemieślników, a także imiona współmałżonków i dzieci, ich wiek, adresy oraz powiązania rodzinne ujawniają akta gospodarcze. Do nich należą m.in. inwentarze klucza łachewskiego z opisem miasteczka oraz wykazami powinności, opłat za dzierżawę działek i rozmaitych podatków płaconych przez mieszkańców Łachwy do skarbcza radziwiłłowskiego. Są to podstawowe źródła, na których oparto listę stolarzy łachewskich. Uzupełniono je o rozliczenia rozmaitych deputatów i kwity pieniężne dotyczące delegowanych rzemieślników.

1 W tomie V *Stanu badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej* (Białystok 2013) zamieszczono dwa artykuły traktujące o samej stolarni i jej długoletnim kierowniku – A. Kasprzak i S. Mieleszkiewicz, *Johann Her – stolarz książąt Radziwiłłów*, s. 343–357; S. Mieleszkiewicz, *Łachwa – Ośrodek meblarski w dominium książąt Radziwiłłów*, s. 321–342.

Stolarstwem zajmowali się także niektórzy mieszkańcy innej wioski radziwiłłowskiej położonej na Polesiu – Czuczewicze Wielkie. Opisy tej majątności nie wykazują stolarni skarbowej (tj. książęcej) zawiadywanej przez łachewskich ekonomów, jednak w niektórych dokumentach z 4. ćw. XVIII w. wymieniani byli „stolarze czuczewiccy” jako grupa bądź pojedynczy rzemieślnicy. Prawdopodobnie mieli oni swoje własne warsztaty, a rozliczali się z administracją książęcą zbiorczo².

Nie można wykluczyć, że meble w dobrach łachewskich powstawały także w pracowni koszykarskiej wymienionej w ww. „Dzienniku Ekonomiczno-Handlowym”. Być może zanotowana w nim uwaga o „sposobie roboty Angielskiej, nie Imitowanej dotąd nigdzie w Kraju” odnosi się do wytwarzania w niej sprzętów. Potwierdzałaby to informacja podana przez „Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego” o „dość znacznej fabryce mebli plecionych” na pocz. XIX w. oraz włościanach łachewskich słynących z tego zawodu. Z tego powodu listę rzemieślników rozszerzono o koszykarzy.

W obu wykazach podana została kwalifikacja zawodowa, miejsce zamieszkania oraz inne znane w danym przypadku dane osobowe, a także czas odnotowania w dokumentach. Prawdopodobieństwo traktowania niektórych, podobnie brzmiących nazwisk jako ich odmiany, a poprzez to zawężenia listy, potwierdzają imiona (zapisywane w ruskiej bądź polskiej wersji), a przede wszystkim adresy lub odnotowane związki rodzinne. W oparciu o rozmaite zapisy można w pewnych wypadkach wnioskować o kondycji materialnej poszczególnych rzemieślników i ich rodzin.

Rozszerzenia zawartych w wykazie informacji oraz ich weryfikacji można by dokonać także w oparciu o księgi parafialne, których należałoby poszukiwać w archiwach białoruskich.

2 Znanych jest wiele dokumentów rozliczających kwotowo stolarzy.